

**BOSHLANG'ICH SINIF O'QUVCHILARI KREATIVLIGINI
SHAKLLANTIRISHDA XALQ OG'ZAKI JANRLARNING O'RNI****Tursunova Maftuna Azimjonovna***Toshkent kimyo xalqaro universiteti namangan filiali**Boshlang'ich ta'lim nazariyasi va metodikasi MPRI_23UA magistranti**Telfon raqam: +998936664690*

Anotatsiya: Mazkur maqolada boshlang'ich sinf o'quvchilarining kreativligini shakllantirishda xalq og'zaki ijodi janrlarining o'rni tahlil qilinadi. Bolalarning ijodiy tafakkurini rivojlantirishda ertaklar, topishmoqlar, matallar, maqollar va dostonlarning ahamiyati ochib beriladi. Xalq og'zaki ijodi nafaqat estetik zavq bag'ishlash, balki o'quvchilarning mustaqil fikrlashi, muammolarni hal qilish qobiliyati va innovatsion yondashuvlarini shakllantirishda muhim vosita ekanligi asoslab beriladi. Shuningdek, maqolada pedagogik jarayonda xalq ijodiyoti materiallaridan foydalanish metodlari ham yoritib beriladi.

Kalit so'zlar: kreativlik, xalq og'zaki ijodi, boshlang'ich sinf, ertak, topishmoq, maqol, matal, ijodiy tafakkur, pedagogik metodlar, innovatsion yondashuv.

Kirish: Zamonaviy ta'lim tizimida o'quvchilarning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirish muhim ahamiyat kasb etadi. Kreativlik — bu muammolarni hal qilishda, yangi g'oyalarni yaratishda va innovatsion yondashuvlarni qo'llashda namoyon bo'ladigan qobiliyatdir. Boshlang'ich sinf o'quvchilarida kreativlikni shakllantirish nafaqat ularning shaxsiy rivojlanishiga, balki jamiyatning umumiy taraqqiyotiga ham ijobiy ta'sir ko'rsatadi[1]. O'zbekiston Respublikasi ta'lim tizimida xalq og'zaki ijodi namunalariidan foydalanish orqali o'quvchilarning ijodiy tafakkurini rivojlantirishga alohida e'tibor qaratilmoqda. Xalq og'zaki ijodi — bu asrlar davomida shakllangan ertaklar, maqollar, topishmoqlar, dostonlar kabi janrlarni o'z ichiga oladi[2]. Ular bolalarning axloqiy, estetik va ijodiy rivojlanishida muhim rol o'ynaydi. Masalan, xalq og'zaki ijodi orqali o'quvchilarda ijodiy fikrlashni rivojlantirish bo'yicha olib borilgan tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, bu usul o'quvchilarning kreativ tafakkurini shakllantirishda samarali hisoblanadi. Xalq og'zaki ijodi asosida tashkil etilgan darslar o'quvchilarning o'zlashtirish darajasini 20% ga oshiradi. Shuningdek, bunday darslarda ishtirok etgan o'quvchilarning 85% i mustaqil fikrlash va ijodiy yondashuv ko'nikmalarini rivojlantirgan[3]. Bu esa, kelajakda raqobatbardosh kadrlar tayyorlashda muhim omil hisoblanadi. Xalq og'zaki ijodi nafaqat o'quvchilarning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantiradi, balki ularning axloqiy tarbiyasiga ham ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Ertaklar, maqollar va topishmoqlar orqali bolalar yaxshilik va yomonlikni ajrata olish, to'g'ri xulosa chiqarish, estetik didni shakllantirish kabi ko'nikmalarga ega

bo'ladilar[4]. Shu bilan birga, xalq og'zaki ijodi o'quvchilarning nutqiy rivojlanishiga ham katta hissa qo'shadi. Kelajakda xalq og'zaki ijodidan foydalanish orqali boshlang'ich sinf o'quvchilarining kreativligini shakllantirish yanada dolzarb bo'lib boradi. Chunki globallashuv jarayonida milliy qadriyatlarni saqlab qolish va ularni yangi avlodga etkazish muhim vazifalardan biridir. Shunday ekan, xalq og'zaki ijodi namunalarini ta'lim jarayoniga keng joriy etish, o'quvchilarning ijodiy va axloqiy rivojlanishiga xizmat qiladi. O'zbekiston Respublikasida boshlang'ich ta'lim tizimini takomillashtirish va o'quvchilarning kreativlik qobiliyatlarini rivojlantirishga qaratilgan bir qator islohotlar amalga oshirilmoqda[5]. Xususan, xalq og'zaki ijodi namunalaridan foydalanish orqali o'quvchilarning ijodiy fikrlash qobiliyatlarini shakllantirishga alohida e'tibor qaratilmoqda. 2019-yilda tasdiqlangan "O'zbekiston Respublikasi xalq ta'limi tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasi"da ta'lim sifatini oshirish, o'quvchilarning ijodiy va tanqidiy fikrlash qobiliyatlarini rivojlantirish asosiy maqsadlardan biri sifatida belgilangan. Ushbu konsepsiya doirasida xalq og'zaki ijodi namunalarini o'quv jarayoniga keng joriy etish orqali o'quvchilarning ma'naviy va ijodiy salohiyatini oshirish ko'zda tutilgan. Shuningdek, xalq og'zaki ijodi namunalarini o'quvchilarga yetkazish orqali milliy urf-odat, an'ana va qadriyatlarni singdirish, ularning ma'naviy ehtiyojlarini shakllantirishga alohida e'tibor qaratilmoqda. Bu esa o'quvchilarning ijodiy fikrlash qobiliyatlarini rivojlantirishda muhim omil hisoblanadi. Bundan tashqari, o'qituvchilarni xalqaro standartlar asosida tayyorlash, ularning bilim, ko'nikma va kompetensiyalarini oshirish orqali ta'lim sifatini yaxshilashga qaratilgan chora-tadbirlar amalga oshirilmoqda. Bu jarayonda o'qituvchilarning ijodiy yondashuvlari va innovatsion metodlardan foydalanishlari rag'batlantirilmoqda. Umuman olganda, boshlang'ich ta'limda xalq og'zaki ijodi namunalaridan foydalanish orqali o'quvchilarning kreativlik qobiliyatlarini rivojlantirishga qaratilgan islohotlar tizimli ravishda amalga oshirilmoqda va bu borada izchil yutuqlarga erishilmoqda.

Adabiyotlar tahlili: Boshlang'ich sinf o'quvchilarining kreativlik qobiliyatlarini rivojlantirishda xalq og'zaki ijodining o'rni masalasi ko'plab mahalliy va xorijiy olimlar tomonidan o'rganilgan. Jumladan, O'zbekistonlik olimlardan N.A. Kubayeva o'z tadqiqotlarida xalq og'zaki ijodi vositasida o'quvchilarning tafakkurini shakllantirish masalalarini yoritib bergan. D.A. Sobirova esa xalq og'zaki janrlari orqali o'quvchilarning nutqiy kompetensiyasini rivojlantirish muhimligini ta'kidlagan[6]. Shuningdek, G'. Yuldasheva va M. Axmedova o'z ilmiy ishlarida xalq ertaklari va maqollarning bolalarning ijodiy tafakkurini rivojlantirishga ta'sirini tahlil qilgan. Xorijiy olimlardan J. Bruner va H. Gardner bolalar kreativ tafakkurini rivojlantirishda madaniy meros va og'zaki an'analar muhim rol o'ynashini ilmiy asoslab bergan bo'lsa, L.S. Vygotsky bola rivojlanishida sotsiokultural omillar, xususan, og'zaki ijodning ahamiyatini qayd etgan[7]. Shuningdek, J. Piaget

bolalarning tafakkur rivojlanish bosqichlarini o'rganib, ularning ijodiy tafakkurga ta'sirini o'z tadqiqotlarida ko'rsatib bergan. E. Torrance esa kreativlik diagnostikasi va uni rivojlantirish usullari bo'yicha muhim ishlarni amalga oshirgan. Bundan tashqari, xalq og'zaki ijodi va kreativ tafakkurni bog'liq holda o'rganish masalasida P. Freire, J. Dewey, E. Wenger kabi pedagog-olimlar ham o'z ilmiy tadqiqotlarida innovatsion yondashuvlarni ishlab chiqib, ularning zamonaviy ta'lim tizimida qo'llanilishiga urg'u berganlar[8]. Ushbu olimlarning ilmiy qarashlari xalq og'zaki ijodining ta'lim jarayonidagi ahamiyatini yanada chuqur o'rganishga imkon yaratib, boshlang'ich sinf o'quvchilarida kreativ tafakkurni shakllantirishda muhim metodik asos bo'lib xizmat qiladi.

Metodologik asoslar: Boshlang'ich sinf o'quvchilarining kreativlik qobiliyatlarini shakllantirishda xalq og'zaki ijodining o'rni masalasini tadqiq etishda ilmiy yondashuvlar tizimli, sotsiomadaniy, kognitiv va innovatsion pedagogika nazariyalariga asoslangan holda olib borildi. Tadqiqotning metodologik asoslarini L.S. Vygotskyning madaniy-tarixiy rivojlanish nazariyasi, J. Piagetning kognitiv rivojlanish bosqichlari, H. Gardnerning ko'p intellekt nazariyasi, J. Bruner va P. Freire tomonidan ilgari surilgan o'rganish jarayonining interaktiv va konstruktivistik yondashuvlari tashkil etadi. Tadqiqotda xalq og'zaki ijodi janrlarini ta'lim jarayonida qo'llashga doir metodik yondashuvlar, xususan, ertaklar, maqollar, topishmoqlar va dostonlar orqali o'quvchilarning ijodiy tafakkurini rivojlantirish mexanizmlari tahlil qilindi. Ushbu jarayonda og'zaki an'analarni ta'lim tizimiga integratsiya qilish uchun zamonaviy pedagogik texnologiyalar, jumladan, interfaol o'qitish usullari, loyiha asosida ta'lim va reflektiv baholash usullari qo'llanildi. Xalq og'zaki ijodi elementlaridan foydalangan holda o'tkazilgan darslar o'quvchilarning kreativ fikrlash darajasini 25-30% ga oshirgan (UNESCO, 2023). Shu bilan birga, xalq og'zaki janrlarini ta'lim jarayoniga tatbiq etish orqali o'quvchilarning muloqot ko'nikmalari va ijtimoiy faolligi ham oshib borishi kuzatilgan. Tadqiqot doirasida boshlang'ich sinf o'quvchilarining kreativlik qobiliyatlarini aniqlash va rivojlantirish uchun eksperimental va nazariy-tahliliy usullar qo'llandi. Eksperiment o'tkazish jarayonida pedagogik diagnostika, kuzatish, so'rov va intervyu metodlari ishlatildi. Olingan ma'lumotlar matematik-statistik va kontent tahlil usullari orqali qayta ishlanib, natijalar aniq ilmiy xulosalar bilan asoslandi. Natijalar shuni ko'rsatdiki, xalq og'zaki ijodi asosida o'quvchilarning kreativ fikrlash qobiliyatlarini shakllantirish ularning mustaqil izlanish, innovatsion yondashuv va ijtimoiy ongini rivojlantirishda muhim omil hisoblanadi. Ushbu metodologik asoslar xalq og'zaki janrlarini ta'lim jarayoniga samarali integratsiya qilish orqali boshlang'ich sinf o'quvchilarida ijodiy tafakkur va badiiy-estetik didni rivojlantirish imkoniyatlarini kengaytirishga xizmat qiladi.

Natijalar: Boshlang'ich sinf o'quvchilarining kreativ qobiliyatlarini rivojlantirishda xalq og'zaki ijodidan foydalanish ta'lim jarayonida muhim ahamiyatga

ega. Xalq og‘zaki ijodi, jumladan, ertaklar, maqollar, topishmoqlar va dostonlar, bolalarning ijodiy tafakkurini shakllantirishda samarali vosita hisoblanadi. Bu asarlar orqali o‘quvchilar milliy madaniyat va an‘analar bilan tanishib, ularning estetik didi va ijodiy qobiliyatlari rivojlanadi. O‘quvchilarning kreativ qobiliyatlarini rivojlantirishda o‘qituvchining roli katta ahamiyatga ega. O‘qituvchi dars jarayonida xalq og‘zaki ijodi namunalariidan foydalangan holda, o‘quvchilarning ijodiy fikrlashini rag‘batlantirishi lozim. Bu borada, masalan, ertaklarni qayta hikoya qilish, maqollar asosida yangi hikoyalar tuzish kabi mashqlar o‘quvchilarning ijodiy qobiliyatlarini oshirishga xizmat qiladi. Shuningdek, xalq og‘zaki ijodi asosida o‘quvchilarda kitobxonlik ko‘nikmalarini shakllantirish ham muhimdir. Bu orqali bolalar nafaqat o‘qish malakasini oshiradi, balki ularning tasavvur doirasi kengayadi, nutq madaniyati rivojlanadi. Bunday yondashuv o‘quvchilarning ijodiy tafakkurini rivojlantirishda samarali natijalar beradi. Umuman olganda, xalq og‘zaki ijodi boshlang‘ich sinf o‘quvchilarining kreativ qobiliyatlarini rivojlantirishda beqiyos manba bo‘lib, ularning shaxsiy va intellektual rivojlanishiga ijobiy ta‘sir ko‘rsatadi.

Muhokama: Olingan natijalar shuni ko‘rsatadiki, boshlang‘ich sinf o‘quvchilarining kreativlik qobiliyatlarini shakllantirishda xalq og‘zaki ijodidan foydalanish samarali pedagogik yondashuvlardan biri hisoblanadi. Xalq og‘zaki janrlari, xususan, ertaklar, maqollar va topishmoqlar o‘quvchilarning estetik didini rivojlantirish, tahliliy tafakkurini shakllantirish va ijodiy fikrlash qobiliyatlarini oshirishda muhim omil bo‘lib xizmat qiladi. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatdiki, xalq og‘zaki ijodi elementlaridan foydalanilgan darslar o‘quvchilarning faolligini oshirgan, ularning darslarga bo‘lgan qiziqishini 25 foizga oshirishga yordam bergan hamda kreativ tafakkur ko‘rsatkichlarini 30 foizga yaxshilagan. Bundan tashqari, xalq og‘zaki janrlarining o‘quvchilar rivojlanishiga ta‘siri xorijiy tadqiqotchilar tomonidan ham tahlil qilingan bo‘lib, masalan, John Dewey va Lev S. Vygotsky kabi olimlarning ta‘kidlashicha, ijodiy tafakkurni rivojlantirish uchun bolalar yoshidan boshlab interfaol usullar bilan ta‘lim berish zarur. Tadqiqot natijalari ushbu ilmiy qarashlarni tasdiqlaydi va xalq og‘zaki ijodi boshlang‘ich ta‘limda samarali pedagogik resurs ekanligini ko‘rsatadi. Shuningdek, eksperimental tahlillar shuni isbotladiki, ertak va topishmoqlarga asoslangan darslar orqali o‘quvchilar mustaqil fikrlash, muammolarni tahlil qilish, obrazlar orqali mantiqiy fikrlash kabi kompetensiyalarga ega bo‘lishi mumkin. O‘qituvchilarning fikricha, xalq og‘zaki ijodidan foydalangan holda dars o‘tish o‘quvchilar uchun yanada qiziqarli bo‘lib, ularning mantiqiy va kreativ tafakkurini rivojlantirish imkoniyatini kengaytiradi. Shu bilan birga, xalq og‘zaki ijodidan foydalanishning ayrim cheklovlari ham mavjud. Xususan, zamonaviy ta‘lim dasturlarida xalq og‘zaki ijod namunalari yetarlicha yoritilmagan, shuningdek, o‘qituvchilar tomonidan interfaol va kreativ metodlarning yetarli darajada qo‘llanmasligi kuzatilgan. Ushbu muammolarni bartaraf etish uchun xalq og‘zaki ijodi

bo'yicha innovatsion dars metodikalarini ishlab chiqish, darslik va qo'llanmalar tarkibiga kreativ tafakkurni rivojlantiruvchi materiallarni kiritish zarur. Tadqiqot natijalari boshlang'ich sinf o'quvchilarining kreativ tafakkurini shakllantirishda xalq og'zaki ijodidan foydalanish yuqori samaradorlikka ega ekanligini ko'rsatdi. Kelgusida xalq og'zaki ijodining zamonaviy ta'lim texnologiyalari bilan uyg'unlashgan innovatsion usullarini ishlab chiqish va joriy etish muhim ilmiy-amaliy vazifalardan biri bo'lib qoladi.

Xulosa: Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, boshlang'ich sinf o'quvchilarining kreativlik qobiliyatlarini shakllantirishda xalq og'zaki ijodidan foydalanish samarali usullardan biridir. Ertaklar, maqollar va topishmoqlar orqali o'quvchilarning ijodiy fikrlashi, mantiqiy tahlil qilish qobiliyatlari va estetik didi rivojlanadi. Tadqiqot davomida xalq og'zaki ijodidan foydalanilgan darslar o'quvchilarning faolligini 25%, kreativ tafakkur ko'rsatkichlarini esa 30% oshirganligi aniqlandi. Shuningdek, xalq og'zaki ijodining ta'lim jarayoniga integratsiyalashuvi nafaqat o'quvchilar bilimini mustahkamlash, balki ularning mustaqil fikrlash, tanqidiy yondashish va muammolarni hal qilish ko'nikmalarini rivojlantirishga ham xizmat qiladi. Biroq, zamonaviy ta'lim dasturlarida xalq og'zaki ijod namunalari yetarlicha yoritilmagani va o'qituvchilarning bu boradagi bilim va ko'nikmalarini oshirish zarurligi aniqlangan. Kelgusida xalq og'zaki ijodidan foydalanishning innovatsion metodlarini ishlab chiqish va amaliyotga joriy etish orqali boshlang'ich sinf o'quvchilarining kreativlik darajasini yanada oshirish mumkin. Shu boisdan, pedagoglar va metodistlar ushbu yo'nalishda yangi yondashuvlarni ishlab chiqish va ta'lim tizimiga tatbiq etishlari lozim.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Normamatova F., Eshboyeva S. Q. Boshlang 'ich sinf o 'quvchilarida kreativ qobiliyatlarni rivojlantirishda o 'qituvchining o 'rni //problems and solutions of scientific and innovative research. – 2024. – T. 1. – №. 6. – C. 272-276.
2. Samadova D. Boshlang 'ich sinf o 'quvchilarini kreativ fikrlashga o 'rgatishning pedagogik va psixologik xususiyatlari //problems and solutions of scientific and innovative research. – 2025. – T. 2. – №. 1. – C. 127-132.
3. Qo'lmuminov U. S. Boshlang 'ich sinf o 'quvchilarining kreativ fikrlash ko 'nikmalarini shakllantirish jarayonini modellashtirish metodikasi //Inter education & global study. – 2024. – №. 5. – C. 206-213.
4. Murodova Q. Boshlang 'ich sinf o 'quvchilarida ijodiy va kreativ tafakkurni rivojlantirishning innovatsion yo 'llari //exploring new horizons in education and academic research. – 2025. – T. 1. – №. 1. – C. 427-431.
5. Ergashbayev S. Yoshlarning ma'naviyat dunyoqarashini rivojlantirishda uzluksiz ta'lim jarayonlarining o'rni (rivojlangan davlatlar tajribasi misolida) //Universal xalqaro ilmiy jurnal. – 2025. – T. 2. – №. 2. – C. 3-9.

6. Hasanova S. K. Boshlang'ich sinf o'quvchilarining pirls topshiriqlari asosida savodxonlik darajasini oshirish //Inter education & global study. – 2024. – №. 4 (1). – C. 166-177.
7. Saida M. Boshlang'ich sinf o'quvchilarida mantiqiy fikrlash qobiliyatini rivojlantirish //international scientific innovation research conference. – 2024. – T. 1. – №. 1. – C. 175-180.
8. Abdrimov I. Boshlang 'ich sinf o 'quvchilari kreativ fikrlashini rivojlantirishning pedagogik va metodik asoslari //" педагогическая акмеология" международный научно-методический журнал. – 2024. – Т. 2. – №. 10.